

Temat: Ćwiczmy analizę składniową zdań pojedynczych rozwiniętych.

Sposób rozwiązywania zadań z gramatyki wskazuje na to, że nadal większość z Was ma trudności w rozpoznawaniu części zdania. Dwa zadania, które należało wykonać do piątku, zawierają błędy polegające na myleniu części zdania określających podmiot lub orzeczenie.

Odpowiadamy na pytanie: *Czym jest analiza składniowa zdania pojedynczego rozwiniętego?*

Polega ona na wykonaniu poniżej wskazanych czynności.

- 1) Rozpoznanie wszystkich związków wyrazowych: głównego i pobocznych.
- 2) Graficzne przedstawienie związków w postaci wykresu (drzewka).
- 3) Nazwanie części zdania.
- 4) Wypisanie związków wyrazów na podstawie wykresu.
- 5) Nazwanie rodzajów związków wyrazowych (tę umiejętność będziemy ćwiczyć od następnego tygodnia).

Podaję jeszcze raz te zasady, których zapamiętanie i zrozumienie jest warunkiem prawidłowego przeprowadzenia analizy składniowej zdania pojedynczego rozwiniętego.

1. Najpierw wyszukujesz orzeczenie. Powody są dwa. Upewniasz się, że analizujesz zdanie pojedyncze, a następnie na podstawie orzeczenia wyszukujesz podmiot. Szukasz orzeczenia, pamiętając, że jest to czasownik w formie osobowej wyrażający czynność lub stan. Stawiasz pytania: co robi? co się dzieje? (co robił, zrobi? co się z nim działo? co będzie działo?)

Zielone gałązki wierzby pięknie zdożyły drzewo.

W powyższym zdaniu wyrazem nazywającym działanie, czynność jest czasownik osobowy: zdożyły. Pytanie: co zdożyły? (liczba mnoga)

2. Sprawdź, czy orzeczenie ma postać prostą, czy złożoną.

W roli orzeczenia występuje jeden wyraz, a więc ma postać prostą. Jest to orzeczenie czasownikowe.

W zdaniu: Gałązki wierzby są zielone. W roli orzeczenia występuje czasownik z przymiotnikiem, a więc jest to orzeczenie imienne.

3. Przypomnij sobie, jak odróżniamy orzeczenia czasownikowe od imiennego. Te pierwsze są typowe, a więc występują bardzo często. Te drugie mają charakterystyczny łącznik (różne formy czasowników: być, stać się, zostać) i orzecznik będący najczęściej przymiotnikiem (pytania: jaki? jaka? jakie?) lub rzeczownikiem w narzędniku (pytanie: kim? czym?)

4. Kiedy rozpoznasz prawidłowo orzeczenie, szukasz podmiotu.

(kto? co?)

(co zdożyły?)

gałązki

zdożyły

(kto? co?)

(co robią?)

gałązki

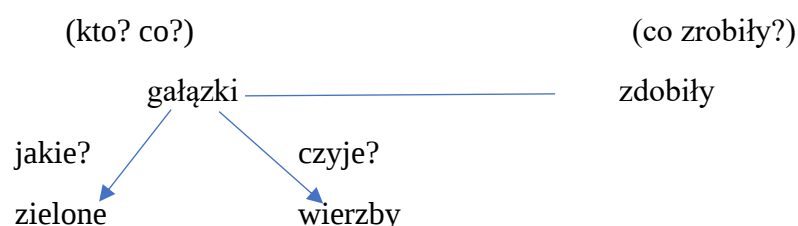
są zielone

5. Pamiętaj, że na wykresie orzeczenie zapisujemy z prawej strony, a podmiot z lewej. Tworzą one związek główny, dlatego zapisujemy je na tym samym poziomie, tak zwanej jednej linii.

6. Kolejnym krokiem jest powiązanie określeń podmiotu z podmiotem, a określeń orzeczenia z orzeczeniem.

Z wyrazem **gałązki** łączą się dwa wyrazy: **zielone** (przymiotnik), **wierzby** (rzeczownik w dopełniaczu). Pierwszy wyraz odpowiada na pytanie: jakie?, a drugi: czyje? kogo? czego?

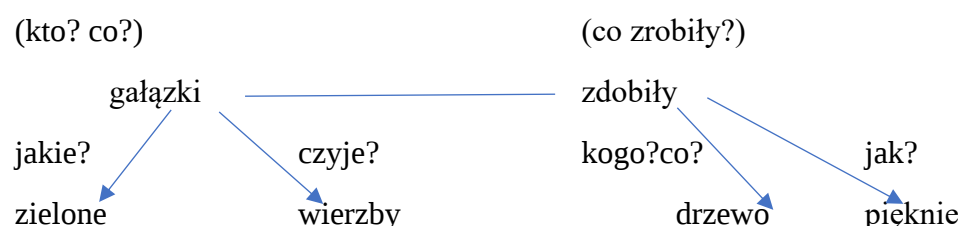
7. Przenosisz rozpoznane określenia podmiotu na wykres.

8. Nazywasz określenia podmiotu ujęte na wykresie. Są to przydawki: właściwa wyrażona przymiotnikiem i dopełniaczowa wyrażona rzeczownikiem w dopełniaczu. Pamiętamy, że każde określenie rzeczownika w zdaniu nazywamy przydawką.

9. Teraz musisz przenieść na wykres pozostałe wyrazy. Kiedy weźmiesz pod uwagę ich znaczenie, wykluczysz powiązanie z podmiotem. Są to zatem określenia orzeczenia. Pomocne będą pytania: zrobiły (jak?) pięknie, zrobiły (kogo? co?) drzewo

10. Przenieś wyrazy będące określeniami na wykres. Pamiętajmy, że określenia, czyli wyrazy odpowiadające na pytania (podrzędne) znajdują się na niższym poziomie wykresu niż wyrazy, które stawiają pytania, czyli wyrazy określane (nadrzędne). Zasada ta obowiązuje w wykresach związków wyrazowych we wszystkich zdaniach pojedynczych rozwiniętych. Wykresy te umownie nazywamy drzewkami.

11. Nazywasz określenia orzeczenia. Wiesz, że dopełnienia odpowiadają na pytania przypadków z wykluczeniem mianownika i wołacza, a okoliczniki wskazują na miejsce, czas, sposób, cel, przyczynę, warunek, a więc odpowiadają na pytania: gdzie? kiedy? jak? po co? dlaczego? pod jakim warunkiem? mimo czego? Zatem wyraz drzewo jest dopełnieniem, a wyraz pięknie okolicznikiem. Jednocześnie pamiętasz, że dopełnieniem jest najczęściej rzeczownik lub wyrażenie przyimkowe, a okolicznikiem przysłówek lub także wyrażenie przyimkowe.

12. Zróbmy podsumowanie w postaci tabeli, zachowując szyk (kolejność) wyrazów występujący w podanym zdaniu.

zielone	gałązki	wierzby	pięknie	zdobiły	drzewo
przydawka	podmiot	przydawka	okolicznik	orzeczenie	dopełnienie

Zadanie sprawdzające nr 1 (przesyłamy do 30.04.2020 r.). W treści listu przesłanego do mnie zamieszczasz tylko tekst z wypełnionymi lukami oznaczony cyfrą 5.

Przeprowadź analizę składniową podanego powyżej zdania zgodnie z moją instrukcją. (Przykład z ulubionymi przeze mnie kotkami. Możecie zamienić na inne zwierzątko.)

Cztery małe kotki codziennie urządzały wesolą zabawę.

1. Podkreśl orzeczenie i oznacz je literą O, a następnie wyszukaj podmiot i oznacz go literą P.
2. Wybierz wyrazy, które na pewno łączą się z podmiotem.
3. Wybierz wyrazy, które określają orzeczenie.
4. Znajdź wyraz, który nie jest bezpośrednio określeniem orzeczenia i podmiotu. W tym zdaniu jest tylko jeden wyraz. Połącz go z innym wyrazem, z którym tworzy on związek znaczeniowy i składniowy.

5. Uzupełnij tekst z lukami. **(właśnie tę część wykonanego zadania przesyłasz do mnie w mailu)**

W podanym zdaniu orzeczeniem jest wyraz..... Takie orzeczenie nazywamy orzeczeniem..... Podmiotem w podanym zdaniu jest rzeczownik..... Ten rodzaj podmiotu nazywamy..... Liczebnik..... i przymiotnik.....są określeniami..... Są to części zdania, które nazywamy..... Przysłówek określa czas wykonywania czynności i jest częścią zdania, którą nazywamy..... Z kolei wyraz *zabawę* występuje w związku z orzeczeniem i pełni rolę Ten sam wyraz łączy się także z wyrazem *wesolą*. Przymiotnik ten występuje w roli....., ponieważ każde określenie rzeczownika w zdaniu jest przydawką.

Zadanie sprawdzające nr 2 (rozwiązanie przesyłamy do 30 kwietnia)

Poniżej podaję zdania z Waszych rozwiązań zadania, które należało wykonać w poprzednim tygodniu. W każdym występuje błąd. Popraw wszystkie błędy i zapisz wersję poprawną. Napisz, dlaczego w przykładzie szóstym nikt nie popełnił błędu.

Przykład 1.

przydawka	podmiot	orzeczenie	przydawka	okolicznik
Nasz	pies	szczeka	zabawnie	dzisiaj.
Zielone	drzewa	kołyszą	liśćmi	na łące.
Czerwone	róże	rosną	gęsto	obok domu.
Ładna	doniczka	stoi	na wysokim	parapecie.
Piękna	kaczka	idzie	powoli	przez las.
Kolorowa	stokrotka	rosła	na pięknej	łące.

Przykład 2.

przydawka	podmiot	orzeczenie	przydawka	dopełnienie
Mały	miś	podjada	koledze	miodek.
Mały	kotek	leżał	w małym	koszyku.
Cztery	żaby	skoczyły	z kamienia	do wody.
Piękne	konie	biegną	szybko	do lasu.

Przykład 3.

przydawka	podmiot	orzeczenie	okolicznik	dopełnienie
Mój	kolega	idzie	szybko	drogą.
Kolorowy	mis	leży	na półce	Ali.
Różowa	wstążka	powiewa	we włosach	mamy.
Rudy	kotek	schował się	w sklepie	Agnieszki.

Przykład 4.

przydawka	przydawka	podmiot	orzeczenie	okolicznik
Mały	brązowy	wróbel	fruwa	po niebie
Ładna	uśmiechnięta	dziewczynka	biegnie	do koleżanki
Strasznie	późno	kogut	zapiał	w kurniku

Przykład 5.

podmiot	orzeczenie	dopełnienie	przydawka	okolicznik
Wąż	wije	gniazdo	swoje	obok.
Malarz	maluje	ścianę	mojego	pokoju.
Nauczycielka	oddała	klasówkę	sprawdzoną	wczoraj wieczorem.
Kasia i Basia	idą	szybko	do	sklepu.
Ptaszek	zaśpiewał	nam	pięknie	rano.

Przykład 6.

przydawka	podmiot	orzeczenie	okolicznik
-----	-----	-----	-----

Przykład 7.

przydawka	podmiot	orzeczenie	dopełnienie
Czarna	piłka	lata	po boisku.
Trzy	kotki	śpią	bo jest noc.
Ulubiony	miś	stoi	na półce.

Zadanie sprawdzające nr 3 (rozwiązanie przesyłamy do 30 kwietnia)

Poniżej podaję 10 zdań. Wypisz z nich związki i nazwij części zdania. Aby ułatwić sobie pracę, stawiaj pytania i narysuj w zeszycie wykresy (drzewka).

Wzór

Piękny śpiew słowika rozproszył ciszę wieczorną.

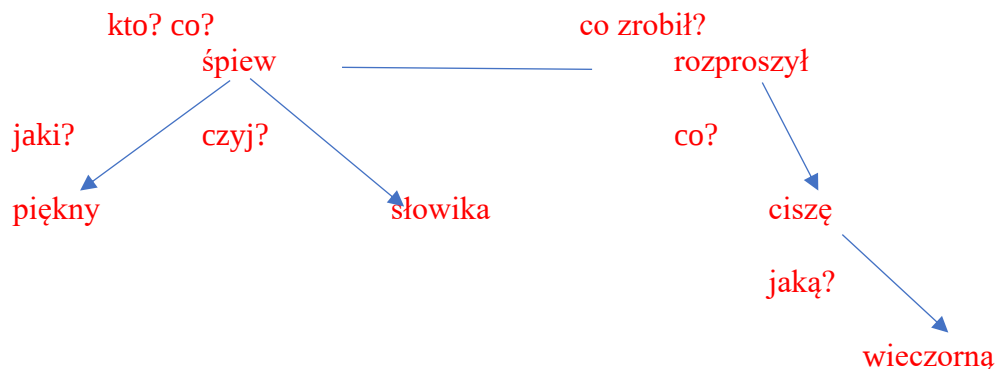
śpiew (co zrobił?) rozproszył – podmiot gramatyczny + orzeczenie czasownikowe

śpiew (jaki?) piękny – podmiot gramatyczny + przydawka

śpiew (czyj?) słowika – podmiot gramatyczny + przydawka w dopełniaczu

rozproszył (kogo? co?) ciszę – orzeczenie czasownikowe + dopełnienie

ciszę (jaką?) wieczorną – dopełnienie + przydawka

W przesyłanym rozwiązaniu nie musisz zamieszczać zdjęć wykresów. Pełnią rolę pomocniczą.

Zdania do analizy.

1. Ciocia Hala miała duże mieszkanie.
2. Rano przybiegł do mnie kolega Tomka.
3. Mali chłopcy marzyli nieustannie o wielkich podróżach.
4. Nowy dziennikarz sportowy z zapalem komentował biegi sztafetowe.
5. Chłopcy z Placu Broni nie oddadzą miejsca swych zabaw dobrowolnie.
6. Piątka z matematyki sprawiła mu wielką radość.
7. Gniew jest złym doradcą.
8. Ona radośnie nuciła wesołą piosenkę.
9. Szczęśliwy Kamil Stoch stał na najwyższym podium.
10. Na leśnej polanie kwitły zawilce i sasanki.